

ตลาดนัดจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น ภาคเหนือ
“พลังเยาวชน.....พลังสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น”

พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมือง : พื้นที่สร้างสรรค์ของละอ่อนเมืองลำพูน

เรียบเรียง	ลชนา ชมตระกูล
บรรณาธิการ	สหทัยา วิเศษ
ที่ปรึกษา	คุณทรงพล เจตนาวณิชย์ ผู้อำนวยการสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชน เป็นสุข (สรส.)
จัดทำโดย	สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) เลขที่ 386/59-60 ซอย 42 ถนนรัชดาภิเษก แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2513-8823 โทรสาร 0-2513-8824
สนับสนุนโดย	มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เลขที่ 9 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทรศัพท์ 0-2544-2513 โทรสาร 0-2544-3896 www.scbfoundation.com www.okkid.net

คำนำ

โลกปัจจุบันเป็นยุคสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-Based Society and Economy) ที่ขับเคลื่อนหรือแข่งขันกันด้วย "ความรู้" เป็นปัจจัยสำคัญ การแข่งขันหรือพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อมุ่งไปสู่ความอยู่ดีกินดี และมีความสุข "ความรู้" ถือเป็น "ต้นทุนทางปัญญา" ที่ต้องสร้าง ยกระดับ รวบรวม จัดระบบ จัดเก็บ โดยให้เข้าถึงง่าย และนำไปใช้ได้ง่าย หรือมี "การจัดการความรู้" (Knowledge Management / KM) เพื่อให้การดำเนินงานของ บุคคล องค์กร และเครือข่าย บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีคุณค่า มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) ทำหน้าที่หนุนเสริมการกลไกการทำงานของชุมชนท้องถิ่น ให้มีขีดความสามารถในการนำ แนวคิด หลักการ และเครื่องมือการจัดการความรู้ไปใช้ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นของตนเอง

เอกสารเล่มเล็กชุด ตลาดนัดจัดการความรู้ของเยาวชนในชุมชน ท้องถิ่นภาคเหนือ “พลังเยาวชน..พลังสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น” จัดทำขึ้นเพื่อ (1) บันทึกร่องรอยการเรียนรู้ร่วมกันของเด็ก เยาวชน ครอบครัว ชุมชน กลไก และหน่วยบ่มเพาะเด็กและเยาวชน (2) นำเสนอบทเรียน องค์ความรู้ ในการ พัฒนาเด็กและเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถอยู่ในชุมชนได้อย่างมี คุณค่า มีศักดิ์ศรี (3) นำเสนอวิธีการประยุกต์ใช้การจัดการความรู้ของเด็กและ เยาวชนในชุมชนท้องถิ่นท่ามกลางความหลากหลายของบริบทและเครือข่าย (4) นำเสนอแนวปฏิบัติที่ดี ที่เป็นนวัตกรรมสังคมในการบ่มเพาะเด็กและ เยาวชนภายใต้การดำเนินงานของโครงการและพื้นที่เครือข่ายอื่นๆ

สรส. ขอขอบพระคุณแกนนำชุมชน ภาคีพันธมิตร และผู้ที่มีส่วน สนับสนุนและเกี่ยวข้องในการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันทุกท่าน

สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

ก่อนเข้าเรื่องจากบรรณาธิการ

เอกสารเล่มเล็กฉบับนี้ เป็นเอกสารที่ผู้เขียนได้ไปพูดคุยกับกรณีตัวอย่างดีๆ (Best practice) ในชุมชนท้องถิ่นภาคเหนือจำนวนหนึ่ง จากหลายๆ กรณีเด่น มีเป้าหมายเพื่อที่ต้องการจะสื่อสารวิคิด วิถีปฏิบัติ เรื่องราวของการทำงานของคน และองค์กร การใช้ชีวิตอยู่ในท้องถิ่นอย่างมีคุณค่า และศักดิ์ศรี การมีจิตอาสา เสียสละทำประโยชน์เพื่อสังคม เพื่อชุมชนของตนเอง และกระจายไปสู่ชุมชนอื่น

อีกเป้าหมายหนึ่ง ผู้เขียนหวังว่าวิคิด วิถีปฏิบัติที่ดีของกรณีเหล่านี้ จะเป็นตัวอย่างที่จะสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดแก่เยาวชน และกลุ่มเยาวชนในท้องถิ่นที่จะลุกขึ้นมาทำประโยชน์เพื่อท้องถิ่นของตนเอง ด้านแกนนำชุมชน องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็ก เยาวชนในชุมชนท้องถิ่น และให้การสนับสนุนเด็ก เยาวชนในท้องถิ่นของตนเองในอนาคต

อย่างไรก็ตาม เนื้อหาในเอกสารในเอกสารเล่มนี้ ยังไม่สมบูรณ์นัก เนื่องจากไฉริยะหนึ่งในการลงพื้นที่ไปพบปะพูดคุย และค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้เอกสารมีความสมบูรณ์ในระดับหนึ่ง ข้อมูล และเนื้อหาในเอกสาร บรรณาธิการขออ้อมรับการปรับปรุงแก้ไขจากท่านผู้อ่าน เพื่อให้เอกสารมีความสมบูรณ์มากขึ้น และเป็นประโยชน์เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาเยาวชนในชุมชนท้องถิ่นต่อไป

บรรณาธิการ
ปลายหนาว เข้าร้อน
กุมภาพันธ์ 2552

1 รู้จักพิพิธภัณฑสถานชุมชนเมืองลำพูน

ที่นี่ “ลำพูน” นามเดิมว่า “หริภุญชัย” ดินแดนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานเกือบพันปี ชุมชนสั่งสมภูมิปัญญา และถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านั้นสู่ลูกหลานมานานหลายทศวรรษ เมืองลำพูนเป็นชุมชนเมืองขนาดกลาง ไม่ใหญ่ ไม่เล็ก มีวัดวาอาราม บ้านเรือนเก่าแก่มากมาย มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์เข้ามาอาศัยอยู่ ทำมาหากิน สืบสายวงศ์ตระกูลเผ่าพันธุ์อย่างหลากหลาย จึงมีพิพิธภัณฑสถานเกิดขึ้นในลำพูนหลายแห่ง ทั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จังหวัดลำพูน ที่ตั้งอยู่ใจกลางเมืองลำพูน และพิพิธภัณฑสถานอีกหลายแห่งที่ผู้เขียนเชื่อว่าในเมืองเก่าแก่ขนาดนี้ น่าจะมีผู้คนที่สนใจเก็บเรื่องราวในอดีตให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาเรียนรู้ แต่ยังไม่ได้ทำอย่างเป็นทางการ

หลายคนอาจจะคุ้นเคยกับการเห็นเป็นสถานที่แสดงของเก่า โบราณ โบราณ บรรยายากเสียบๆ ดูอิมคริม นำเกรงขามนิดหน่อย เท่าที่ได้สัมผัสมาหลายที่เป็นแบบนั้น โดยส่วนตัวผู้เขียนชอบเดินทาง เมื่อไปที่ไหน จังหวัดไหน มีพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น ก็จะหาโอกาสเข้าไปเยี่ยมชม เพราะพิพิธภัณฑสถานจะทำให้เราทราบข้อมูลของพื้นที่นั้นๆ ทราบประวัติศาสตร์ความเป็นมา ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องมือในการทำมาหากิน อันแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่ถูกจำลองมาไว้ในพิพิธภัณฑสถานนั้นๆ

ตามที่เราเห็นมาพิพิธภัณฑสถาน มีทั้งของหลวง ของเอกชน ของวัด ของชาวบ้านและของชุมชน ซึ่งจะมีรูปแบบการจัดที่ต่างกันไปตามข้าวของที่มีอยู่ และอาคารสถานที่ บ้างก็เป็นอาคารเก่า บ้างก็เป็นอาคารใหม่ แต่ข้าวของเครื่องใช้เก่าแน่นอน บางที่แสดงให้เห็นพัฒนาการตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเลยก็มีแล้วแต่รูปแบบการนำเสนอ

ข้างหลังตึกพิพิธภัณฑสถานลำพูน ลัดเลาะไปตามถนนวังซ้าย จะเห็นบ้านไม้ทรงโบราณขนาดใหญ่ มีป้ายสีแดงสดใสเขียนติดไว้ว่า “**พิพิธภัณฑชุมชนเมือง**” บ้านไม้ทรงโบราณหลังนี้มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน พิพิธภัณฑแห่งนี้เป็นสถานที่ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนเมืองลำพูนในอดีต เป็นที่เก็บสะสมข้าวของเครื่องใช้ที่แสดงความเป็นเมืองที่มีความแตกต่างจากชนบท จึงทำให้ที่นี่มีกลิ่นอายของข้าวของเครื่องใช้ที่เป็นของจำเป็นสำหรับคนในเมือง ที่มีความแตกต่างจากพิพิธภัณฑแห่งอื่นที่พบเห็นมา

พิพิธภัณฑชุมชนเมืองลำพูน ตั้งอยู่เลขที่ 10 ถนนวังซ้าย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อยู่ด้านหลังของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติหริภุญชัยนั่นเอง เป็นแหล่งสำหรับการเรียนรู้เรื่องราวในอดีตเมืองลำพูน ที่มีความเป็นมาอันยาวนาน เป็นเมืองแห่งศรัทธาทางพุทธศาสนาที่รุ่งเรืองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้คนยิ้มแย้มแจ่มใส มีน้ำใจอันดีต่อผู้ที่แวะเข้ามาเยี่ยมชม พิพิธภัณฑแห่งนี้เปิดให้ผู้สนใจเข้าเยี่ยมชมได้ศึกษา และเรียนรู้ เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนเมืองลำพูน ภาพถ่ายในอดีต บุคคล เหตุการณ์ และสถานที่ต่าง ๆ ที่ท่านยังไม่รู้อีกมากมาย เปิดให้ชมทุกวัน ตั้งแต่เวลา 09.00 – 16.00 น. โดยไม่เสียค่าเข้าชม แต่มีกล่องให้ผู้เข้าชมได้บริจาคสมทบค่าไฟฟ้า น้ำประปา

อาคารไม้เก่า บอกเล่าตำนาน

พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน ใช้สถานที่ของคุ้มเจ้าราชสัมพันธ์วังษ์ ลำพูนปัจจุบันมีอายุครบ 96 ปี (พ.ศ.2551) นับเป็นการผ่านกาลเวลามาเนิ่นนานของคุ้มเจ้าราชสัมพันธ์วังษ์ลำพูน เทศบาลเมืองลำพูน โดย นายประภัสร์ ภูเจริญ นายกเทศมนตรีเมืองลำพูนได้เห็นถึงความสำคัญของอาคารคุ้มเจ้าราชสัมพันธ์วังษ์ลำพูน เป็นอาคารประวัติศาสตร์ รวมถึงต้องการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมของตัวอาคารที่ยังมีความสมบูรณ์คงสภาพเดิม

คุ้มเจ้าราชสัมพันธ์วังษ์ (พุทธวงศ์ ณ เชียงใหม่) สร้างเมื่อ พ.ศ. 2455 ในสมัยเจ้าหลวงจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10 (พ.ศ.2454-2486) ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ลักษณะของตัวอาคารเป็นเรือนสระใน ขนาดใหญ่ 2 ชั้น ซึ่งชั้นล่างก่อด้วยอิฐถือปูน ส่วนชั้นบนประกอบด้วยไม้สัก หลังคาจั่วผสมปั้นหยา เป็นเรือนพักอาศัยของเจ้าราชสัมพันธ์วังษ์กับเจ้าหญิงสองหล้า สัมพันธ์วังษ์ และบุตรธิดา เจ้าหญิงสองหล้า เป็นธิดาของเจ้าอินททยงยศโชติ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 9 และเจ้าแม่รถแก้ว ซึ่งเจ้าหญิงสองหล้าเป็นน้องของเจ้าหญิงมุกดา และเจ้าจักรคำขจรศักดิ์ เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 10

เจ้าหญิงสองหล้าในอดีตเคยสมรสกับเจ้าน้อยจิตตะ หลานของเจ้าหลวงเหมพินธุไพจิตร เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์ที่ 8 มีธิดารวม 2 คน คือเจ้าหญิงภัทรา ซึ่งต่อมาได้สมรสกับพลตรีเจ้าราชบุตร (วงศ์ตะวัน ณ เชียงใหม่) ราชบุตรของพลตรีเจ้าแก้วนรวิชัย เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์สุดท้าย เจ้าหญิงภัทราและเจ้าราชบุตร วงศ์ตะวัน ณ เชียงใหม่ มีธิดา 2 คนได้แก่ เจ้าหญิงพงษ์แก้ว ณ เชียงใหม่ กับเจ้าหญิงระวีพันธุ์ ณ เชียงใหม่

อีกองค์คือ เจ้าหญิงสิริโสภา สมรสกับเจ้าหนานบุญมี ตุงคณาทร ส.ส. คนแรกของจังหวัดลำพูน ต่อมาภายหลังเจ้าหญิงสองหล้า ได้สมรสอีกครั้งกับเจ้าสัมพันธวงศ์ (พุทธวงศ์ ณ เชียงใหม่) บุตรของเจ้าน้อยมหาวงศ์ เจ้าหญิงสองหล้า และเจ้าราชสัมพันธวงศ์มีบุตรธิดารวมกัน 9 คน ได้แก่ เจ้าหญิงรวงคำ เจ้าสุรกัณทร เจ้าวรดิษฐ์ เจ้าฤทธิวงศ์ เจ้าพงศ์สว่าง เจ้าสว่างสวัสดิ์ เจ้าหญิงสรวงแก้ว เจ้าหญิงฤทธิดา และเจ้ามานุรัตน์

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2488) กลุ่มพ่อค้าชาวจีนในลำพูน ได้รวบรวมเงินกัน เพื่อซื้อที่ดินและตัวอาคารค้ำเจ้าราชสัมพันธวงศ์ลำพูนจากบุตรธิดา ในจำนวนเงิน 58,000 บาท ซึ่งในอดีตการซื้อที่ดินของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในขณะนั้น ต้องให้คนจีนที่มีสัญชาติไทยเป็นผู้ซื้อ เนื่องจากกฎหมายและนโยบายของจอมพล ป.พิบูลสงครามในยุคนั้นยังไม่อนุญาตให้คนต่างด้าวเป็นเจ้าของที่ดินในเมืองไทย กลุ่มพ่อค้าชาวจีนจึงได้ตกลงให้มีตัวแทนของกลุ่มซึ่งเป็นคนจีนที่ได้สัญชาติไทย เป็นตัวแทนซื้อค้ำเจ้าราชสัมพันธวงศ์ลำพูน ประกอบด้วย นายศิวะ เตียวไพรัช (เฮียซิว) นายสวัสดิ์ ภูเจริญ (โกเหยา) นายเทียมปลิว แซ่ไค้ว และนายสากล ปรีชาหาญ (หมาดำ)

เมื่อกลุ่มพ่อค้าชาวจีนได้ซื้อค้ำเจ้าราชสัมพันธวงศ์แล้ว ก็ได้ใช้สถานที่ดังกล่าวเป็นที่พบปะ พูดคุยกันของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในจังหวัดลำพูน ต่อมาในปี พ.ศ. 2489 กลุ่มพ่อค้าชาวจีนได้ใช้อาคารสถานที่ค้ำเจ้าราชสัมพันธวงศ์ลำพูน เปิดสอนภาษาจีน ตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1-4 โดยใช้ชื่อว่า

โรงเรียนหฺวุ่นเจิ้ง (เจริญและเที่ยงธรรม) นอกจากจะมีการสอนภาษาจีนเป็นหลักแล้ว ยังเปิดสอนในวิชาอื่น ๆ เช่น วิชาคำนวณ เป็นต้น

โรงเรียนหฺวุ่นเจิ้ง เปิดสอนได้ประมาณ 4 ปี จนถึงปี พ.ศ.2492 จึงได้ปิดกิจการลงด้วยเหตุผลทางการเมือง ซึ่งในขณะนั้นรัฐบาลได้มีการเพ่งเล็งสมาคมชาวจีน รวมทั้งกิจการของคนจีน เนื่องจากเป็นที่สงสัยและเกรงถึงเรื่องลัทธิคอมมิวนิสต์ ที่มีการขยายตัวของลัทธิดังกล่าวในยุคนั้น จึงได้มีการจับกุมคนจีนในจังหวัดลำพูนไปกักขังไว้ที่เพชรบูรณ์ ทางสมาคมจีนจึงได้มีการขายที่ดินบางส่วนของโรงเรียนหฺวุ่นเจิ้ง เพื่อใช้เป็นค่าไถ่ตัวผู้ที่ถูกจับกุม ซึ่งต่อมาได้รับการปล่อยตัว

ในปี พ.ศ. 2495 ได้มีการเปลี่ยนชื่อจากโรงเรียนหฺวุ่นเจิ้ง เป็นโรงเรียนมงคลวิทยา รวมถึงการเปลี่ยนหลักสูตรการสอนตามแบบกระทรวงศึกษาธิการ รวมถึงการเลิกสอนภาษาจีนตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ในช่วงเวลาแรกที่โรงเรียนมงคลวิทยา เปิดทำการสอนอยู่ในสภาพที่ลำบาก ทั้งการเงิน และจำนวนนักเรียน จนกระทั่งครูเซี่ยง หรือนายถาวร เลหากุล (กิมเซี่ยง แซ่เล่า) ได้เข้ามาดำเนินกิจการและบริหารต่อโดยเช่าอาคารสถานที่จากสมาคมชาวจีนในลำพูน เดือนละ 200 บาท

ต่อมาโรงเรียนมงคลวิทยาก็ได้เจริญรุ่งเรืองขึ้นมาตามลำดับ นอกจากนี้ยังได้ขยายกิจการและซื้อที่ดินสร้างโรงเรียนแห่งใหม่บริเวณทุ่งนาบ้านสันมหาพน จำนวน 5 ไร่ ปี พ.ศ. 2529 โรงเรียนมงคลวิทยาได้ย้ายไปทำการเปิดสอนยังโรงเรียนแห่งใหม่บนพื้นที่บริเวณดังกล่าว ทำให้สถานที่และตัวอาคารคุ้มเจ้าราชสัมพันธ์วงษ์ลำพูน ถูกทิ้งให้รกร้าง

กระทั่งได้มีนักธุรกิจได้มาขอเช่าอาคารเปิดเป็นร้านอาหารชื่อ คุ้มตันแก้ว ก่อนที่จะปิดกิจการไปในเวลาต่อมา สถานีวิทยุ อ.ส.ม.ท ลำพูน ได้มาขอเช่าพื้นที่คุ้มเจ้าราชสัมพันธ์วงษ์ เป็นสถานที่จัดรายการวิทยุ จนกระทั่งหมดสัญญาลงในปี พ.ศ. 2548

ปัจจุบัน (พ.ศ. 2551) เทศบาลเมืองลำพูน และกลุ่มทอผ้าไหม หละปูน ได้เห็นถึงความสำคัญของอาคารประวัติศาสตร์ รวมถึงต้องการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมของตัวอาคารที่ยังคงความสมบูรณ์ตามสภาพเดิม ซึ่งปัจจุบันเหลือเพียงไม่กี่แห่ง จึงได้จัดตั้ง "พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน" ขึ้นมา

เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนหละปูน

นอกจากข้าวของเครื่องใช้แล้ว จุดเด่นของที่นี่เป็นพิพิธภัณฑ์ที่เกิดมาจากการมีส่วนร่วมของเยาวชนหลายๆ คนที่มาช่วยกันผลักดัน มาสร้างให้อาคารเก่าแก่แห่งนี้จากการเดินกล่อบ้าง ทำผ้าป่าบ้าง ขอบริจาคของผ่านเว็บไซต์ จนได้งบประมาณส่วนหนึ่ง และข้าวของจากการบริจาค ทำให้เป็นพิพิธภัณฑ์ของชุมชน เป็นพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต มีสีสัน เป็นพื้นที่หน้าหมู่บ้านของเยาวชนที่เข้ามาแสดงพลังทำกิจกรรมร่วมกัน ในการสร้างสรรค์ลำพูนให้เป็นเมืองน่าอยู่

“เรารู้แล้วว่าชาวลำพูนทอผ้าไหมมาตั้งแต่ ปี 2470 ไม่ใช้ไฟมาจากไหนรู้อยู่แล้ว มันไม่มีในชนบทของใช้ไม่สอยเราก็ได้เริ่มตรงนี้ รูปพวกนี้ก็เป็นรูปที่อยู่ในตัวเมืองลำพูนทั้งนั้น เราก็ได้เอาของใช้ไม่สอยพวกนี้มาให้เด็กได้เห็น เราก็ได้ภาพถ่ายในเมืองสำคัญพวกนี้ เราจะได้เห็นวิถีวัฒนธรรม ไม่ว่า

การบวชลูกแก้วแห่อย่างไร ตานกัวยสลากเป็นอย่างไร เครื่องดนตรีของเราเป็นอย่างไร การละเล่นเป็นอย่างไร ชนกว้างเป็นอย่างไร สรงน้ำพระธาตุเป็นอย่างไร ปอยหลวงสมัยก่อนตานอะไร การละเล่นเครื่องดนตรีเป็นอย่างไร”

ของเก่าเหล่านี้เขาบริจาคมา จากคนที่เขาเอามาให้บ้าง บางคนจัดแสดงร่วม ยังเป็นของเขาอยู่ เขาจะทิ้งไว้ถาวรก็จะหาของมาเพิ่มเรื่อย ๆ บางคนที่เขาสะสม จะสะสมพวกนี้บ้าง แต่ว่าคนที่เขามาร่วมเขาก็จะเข้าใจด้านการแสดงในเรื่องต่างๆ มันมีหลายอย่าง ของเล่น ดึงตุ๊ด ดูเพื่อ ย้อนไปในอดีต ของเล่นเด็ก ไฟบั้ง หุ่นบั้ง ของเล่นอื่น ๆ บ้างครับหรือบางครั้งก็ความสำคัญของเรื่องบุคคลสำคัญ ในด้านความงาน คนที่มีชื่อเสียง”

เสียงของ “พีโอ๊ค” นเรนทร์ ปัญญา ผู้ที่อยู่เบื้องหลัง ร่วมผลักดันกับเยาวชนที่อาสาช่วยกันหาของ จัดผ้าป่าหาเงินมาซื้อของ ปรับปรุงอาคารจนพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เกิดขึ้นโดยขอใช้พื้นที่ของเทศบาล ในขณะที่พีโอ๊คเองก็มีความสนใจในภาพเก่าของเมืองลำพูน ที่ได้สะสมภาพเหล่านี้มานาน ด้วยความที่ได้ร่ำเรียนมาทางประวัติศาสตร์ และความสนใจด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงได้เข้ามาทำงานตรงนี้ด้วยจิตอาสา เป็นอาสาสมัครที่ไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น ค่าเข้าชมแล้วแต่เขาบริจาค ส่วนหนึ่งเป็นอาสาสมัครที่ทำงานข้างนอก ไม่มีเงินอุดหนุนจากที่ใด

พีโอ๊ค ผู้ที่เรียกตัวเองว่านักจดหมายเหตุแห่งพิพิธภัณฑสถานชุมชนเมืองจังหวัดลำพูน เป็นพี่เลี้ยงของน้องๆ เยาวชนที่ลำพูน จบการศึกษาระดับปริญญาตรีด้านออกแบบจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีวิทยาลัยการณ และกำลังปริญญาโทสาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ แต่ก่อนที่จะกลับมาอยู่ที่บ้าน เคยทำงานในห้างใหญ่ที่กรุงเทพฯ มาก่อน และมีความสนใจในงานศิลปะ

เมื่อกลับมาอยู่ลำพูนบ้านเกิด มาช่วยงานที่สถาบันวิจัยหริภุญชัยได้ เป็นคนหลักในการทำจดหมายข่าวที่ชื่อว่า “หมายเหตุหริภุญชัย” เพื่อเผยแพร่เรื่องราวของลำพูนในแง่มุมที่ไม่มีใครนำเสนอ ยืนยันความเป็นวิถีชีวิตของชุมชน และเรื่องราวของความเป็นลำพูนผ่านตัวหนังสือ และใช้ภาพเก่าเป็นสื่อในการถ่ายทอด โดยการประกวดภาพเก่าของจังหวัดลำพูน ได้สร้างกระแสความตื่นตัวแก่คนลำพูนขึ้นมาในระดับหนึ่ง

ต่อมาได้มาทำพิพิธภัณฑสถานชุมชนเมืองลำพูน โดยขอใช้อาคารเก่าจากเทศบาล ด้วยความร่วมมือร่วมใจของกลุ่มเยาวชน พีโอ๊ค เป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังร่วมผลักดันกับเยาวชนที่อาสามาช่วยกันหาของ จัดผ้าป่าหาเงินมาซื้อของปรับปรุงอาคารจนพิพิธภัณฑสถานแห่งนี้เกิดขึ้นโดยขอใช้พื้นที่ของเทศบาล ในขณะที่พีโอ๊คเองก็มีความสนใจในภาพเก่าของเมืองลำพูน ที่ได้สะสมภาพเหล่านี้มานาน ด้วยความที่ได้รู้เรียนมาทางประวัติศาสตร์ และความสนใจด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น จึงได้เข้ามาทำงานตรงนี้ด้วยจิตอาสา เป็นอาสาสมัครที่ไม่มีค่าตอบแทนใดๆ ทั้งสิ้น ค่าเข้าชมแล้วแต่เขาบริจาค ไม่มีเงินอุดหนุนจากที่ใด

“ตั้งแต่แรกผมสนใจเรื่องวัฒนธรรม เรื่องเมืองเก่า การอนุรักษ์ วัฒนธรรม คือตอนแรกต้องการอนุรักษ์ตัวอาคารนี้ แต่แนวคิดของผมอนุรักษ์ ตัวอาคารโดยไม่มีการเคลื่อนไหว ของการทำงานในพื้นที่ เขาไม่รู้ค่าก็เลย อยากจะเอาตรงนี้ไปทำพิพิธภัณฑ์ เพียงแต่ว่าในเรื่องของการทำงานจริง ๆ ใน เมื่อไม่ได้เป็นองค์กรที่มีเงินสนับสนุนใครจะมาเป็นคนดูแลตรงนี้ ตัวเราคน เดียวมันก็ไม่ไหว ก็เลยมองไปที่เยาวชนในชุมชน น้องเก๋ ภาพ เอ็ม โอ้ ซึ่งก็ เห็นเขาอยู่หลาย ๆ คน เอ็มก็ช่วยแม่ขายไส้อั่ว เอंटูแลมบ้านอยู่ใกล้ที่นั่น ภาพก็ ขยายหนังสือพิมพ์ โอ้ก็ทำจัดสวน ก็เลยชวนเขามาทำ พูดคุยกันให้เข้าใจ เขาก็ แวะเวียนกันมาเพื่อช่วยเป็นอาสาสมัครบ้าง บังเอิญมีกลุ่มเวสป้าที่ทำงานอยู่ แล้วที่เคียรวมกลุ่มเข้ามาเสนอตัวให้ช่วยอะไรบ้าง”

ผมก็เริ่มทำงานกับสถาบันวิจัย ผมก็เริ่มเห็นแนวคิดขององค์กรหรือ การเปลี่ยนแปลง ตอนแรกผมก็เริ่มเห็นเรื่ององค์กรก่อนจะทำให้สถาบันเป็นสิ่งที่ เชิดชูเป็นของส่วนรวมได้ ผมก็เลยเอาความรู้ที่ ๆ ผมมีอยู่กับน้อง ๆ ที่ทำงาน กับผม คือแม่ว นีแหละ เสนอเรื่องหนังสือเรื่องสื่อที่จะเผยแพร่ยืนยันความเป็น วิถีชีวิตของชุมชนชนบท ของตัวเองเรื่องความเป็นลำพูนผ่านหนังสือ ก็เริ่มทำ และก็ไปเรียนต่อ ปริญญาโท ประวัติศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ก็เลย กลับมาทำเรื่องพิพิธภัณฑ์”

อาคารไม้เก่า 2 ชั้นหลังใหญ่ ปีนีอายุได้ 96 ปี มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน เดิมเคยคุ้มของเจ้าราชสัณห์พันธุ์วงศ์ เจ้าครองนครลำพูนองค์ สุดท้าย ต่อมาเป็นโรงเรียนจีน เมื่อปี พ.ศ. 2486 จอมพล ป.พิบูลสงครามสั่ง ปิดโรงเรียนจีนทั่วประเทศ ทำให้โรงเรียนจีนถูกยุบ ต่อมาก็มีคนมาเช่าทำเป็น ร้านอาหาร ร้านค้า แต่ภายหลังเทศบาลได้เช่าอาคารนี้ไว้เพื่อการอนุรักษ์

อาคารพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ พี่โอ๊คได้ขอใช้พื้นที่จากเทศบาล โชคดีอาคาร ด้านหน้า เป็นที่ทำการชุมชน เทศบาลให้ใช้ไฟฟ้า น้ำประปาไม่ต้องเสียค่าน้ำ

ค่าไฟ บางครั้งก็ใช้ที่นี่เป็นที่ประชุม เสาร์-อาทิตย์ ถ้าเด็กอยากได้พื้นที่ทำกิจกรรม ตัวอาคารใหญ่มีระเบียงด้านหน้า ด้านล่างจะจำลองภาพเก่าวิถีชีวิตคนลำพูน ภาพนางสาวไทยที่เป็นชาวลำพูน ข้าวของเครื่องใช้แบบเมือง ร้านขายของโชห่วยของคนจีน โรงภาพยนตร์ โรงเรียน ส่วนชั้นบนเป็นห้องโล่งเต็ๆ กลุ่มต่างๆ มักจะเข้ามาใช้สถานที่ในการประชุม ทำกิจกรรม เช่น กลุ่มทำของเล่นพื้นบ้าน กลุ่มเป๊ยะ กลุ่มสะล้อซอซึงก็จะพาครูชาวบ้านมาสอนที่นี่

ภาพเก่า ประวัติศาสตร์ สถานที่ และบุคคล เมืองลำพูน

พื้นที่ภายในชั้นล่างของอาคาร เป็นส่วนที่มีการปิดทึบ เนื่องจากต้องรับน้ำหนักของเครื่องไม้ชั้นสองของอาคาร การเจาะช่องหน้าต่างไม่สามารถเจาะให้กว้างมากได้ และมีความพยายามทำให้ชั้นล่างเป็นโถงโล่งกว้าง จึงพบว่ามีเสาปูนภายในอาคารเพียง 4 ต้น เท่านั้น แสงสว่างภายในอาคารชั้นล่างมาจากช่องประตูและหน้าต่าง พื้นที่ด้านล่างจึงเหมาะสำหรับการหลบร้อน และการทำงานที่ต้องการความสงบ

ห้องที่ ๑ เป็นห้องจัดแสดงภาพถ่าย และประวัติของคุ้มเจ้าราชสัณ พันธ์วงษ์ นับตั้งแต่อดีต ครั้งสมัยเจ้าราชสัณพันธ์ ได้พำนักพร้อมครอบครัวบริวาร การเปลี่ยนแปลงของคุ้มเจ้าราชฯ ที่เปลี่ยนเจ้าของเป็นสมาคมจีน โรงเรียนหุ่นเจิ้ง ต่อมาเปลี่ยนสถานะ เป็นโรงเรียนมงคลวิทยา จนกระทั่งมากลายเป็น พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมือง เทศบาลเมืองลำพูนในปัจจุบัน

ห้องที่ ๒ เป็นห้องจัดแสดงภาพถ่าย และประวัติลำพูนในอดีต พร้อมทั้งแสดงแผนที่ตัวเมืองลำพูนในอดีตปี พ.ศ. ๒๔๔๒ และภาพสถานที่ต่างๆ ในบริเวณเขตภายในกำแพงเมืองลำพูนในอดีต อาทิเช่น ตลาด สถานีตำรวจ โรงเรียน ศาลาประชาคม กำแพงเมืองเดิม เป็นต้น

ห้องที่ ๓ เป็นห้องจัดแสดงภาพถ่าย วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ของเมืองลำพูนในอดีต ที่หาชมได้ยาก อาทิเช่น ปอยหลวง ก๋วยสลาก รตน์ดำหัว บุคคลที่ทำความดีให้กับลำพูนในอดีต เป็นต้น

ส่วนด้านหลัง เป็นห้องทำงานเล็กๆ ของเจ้าหน้าที่ ด้านข้างจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ในร้านค้าโชห่วยของคนจีน มีแป้น สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน สารพัดของใช้ที่มีอายุราว 30 ปี ด้านข้างๆ มีห้องอีก 2 ห้องเป็นโรงภาพยนตร์ หรืออุชฌายา มีที่นั่งไม้สมัยโบราณ เครื่องฉายหนัง และจอผ้า มีแผ่นปลิวหนังรุ่นมิตร สมบัติ เพชรา ฯลฯ อีกห้องหนึ่งจัดเป็นห้องเรียน มีโต๊ะเก้าอี้ กระดานชนวน และหนังสือเรียนเก่าๆ อีกหลายเล่ม

“เปิดทุกวัน วันเสาร์ อาทิตย์ ก็ไม่หยุด โดยเฉพาะเสาร์ อาทิตย์เด็กจะเข้ามาตลอด จะมีเด็กเกิดขึ้นมาใหม่ เข้ามาขอยืมจักรยานบ้าง ทำกิจกรรมในโรงเรียนบ้าง ยืมสามล้อบ้าง ยืมบอร์ดบ้าง ให้ยืมหมด เพื่อดูว่าเขาจะเกิด

กลุ่มใหม่ใหม่ เพราะผมเชื่อมั่นว่ามันยังจะมีกลุ่มใหม่บ้างเกิดขึ้นมา หลายอย่าง ที่นี้ก็เลยถามเขาที่ใช้เป็นที่ประชุม อย่างกลุ่มสร้างเด็ก ถ้าไม่ล้มไปก่อนก็จะใช้พื้นที่ตรงนี้ประชุมของเขาตลอด มันก็ทำให้รู้จักกัน”

“ผังนี้ก็จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับภาพตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 พอขุนงำเมือง สมัยรัชกาลที่ 5 ภาพถ่ายทางอากาศเมืองลำพูนเป็นอย่างไร แผนที่เท่าที่ตัวจริงก็จะเห็นเมืองลำพูน เป็นอย่างไร ภาพถ่ายทางอากาศ แต่ก่อนเป็นกำแพงเมือง เป็นป่า กาด ถนนหลวง หน่วยงานต่าง ๆ เป็นอย่างไร เราก็จะให้เด็ก ๆ เห็นในเรื่องของเมืองลำพูน ตรงนี้เราจะไม่เห็นวิถีชนบทเพราะว่าความเป็นเมือง เป็นป่า เป็นกาด

ด้านล่างก็จะเป็นร้านค้าจำลอง วิธีต่าง ๆ โรงหนังจำลอง ในอดีตให้
เด็กได้เห็น โรงแรมเก่าไปแล้ว เขาก็เอาไปให้ เป็นป้ายเข้าของต่าง ๆ ของก็จะ
เป็นท้องฟ้าจำลองในอดีต คือ เขาก็อยากจะเห็นว่าของสมัยเก่าเป็นอย่างไร
ของใช้ไม่สอยคือเป็นลักษณะที่让孩子ได้ดู อย่างโรงหนังลำพูนไม่มีฉายก็ปีแล้ว
แต่ 70 ปี ที่แล้ว มันเป็นอย่างนี้ แก้อี้เก่า มันยังมีอยู่ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีอาจารย์ที่สะสมฟิล์มหนังฉาย และเครื่อง เขาก็จะมาฉายให้ดูเดือนละครั้ง
บางครั้งเดือนครั้ง 2 เดือนครั้ง รู้ว่าเขาจะมาฉายก็แจ้งไปตามโรงเรียนว่าใคร
จะจองเข้ามาดู การภาคสตกก็เป็นหนังย้อนยุค ให้คนได้เห็น

ส่วนด้านนี้เป็นห้องหุ่นที่ผมบอกว่าเป็นเฟอร์นิเจอร์หุ่น เป็นกระดาน
แท่นไปเจอกระดานที่ติดผนังนี้ ก็เลยจำลองห้องเรียนในอดีต จะมีเครื่องเรียน
เครื่องเขียน ของใช้ สมุด หนังสือ ไม่บรรทัดไม้ ที่เราเคยเรียนเอาไว้ให้เด็กได้ดู
มันก็จะเป็นอย่างที่พอจะได้เห็น”

บนชั้น 2 เป็นที่ทำงานของเด็กได้เลย แล้วแต่กลุ่มไหนจะมาใช้พื้นที่ก็
แล้วแต่ เราไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ว่าจะมีห้องๆ ใช้พื้นที่เกือบเต็มพื้นที่ทุกกลุ่ม
ประมาณ 4-5 กลุ่มที่มาใช้ ก็จะมีกลุ่มที่เรียนเปียะ วันอาทิตย์ วันพฤหัสบดี ,
เสาร์, อาทิตย์ เข้ามา กลุ่มเปียะก็จะใช้พื้นที่ของเขา นอกนั้นเป็นกลุ่มของเล่น
พื้นบ้าน เมื่อวานนี้ก็มาทำ หัดทำอะไรต่าง ๆ ถ้าเขาได้มาก ก็จะรวบรวมไปแจก
ที่โรงเรียนต่าง ๆ ทำไปเรื่อย ๆ ของเขาถักแหวน ถักปลา ถักอะไรไป เขาก็หา
เงินจากการถือกล่อง แล้วก็เอาไปรับผู้สูงอายุมาสอนแล้วก็ให้ค่าวิทยากร 100
หรือ 200 บาท ที่เหลือก็เอาไปซื้อของ ซื้อไม้ของเขา”

สามทหาร พิพิธภัณฑน์้อง

ใกล้ๆ กับพิพิธภัณฑน์้องชุมชนเมืองลำพูน น้องๆ จากหริภุญชัยคลับและ
ทีมงานพิพิธภัณฑน์้องชุมชนเมืองลำพูน ได้ช่วยกันก่อสร้างพิพิธภัณฑน์้อง
ปิ่นน้ำม้นสามทหารแห่งนี้ ซึ่งเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย ด้วยเหตุ

นี้ทางกลุ่มจึงได้ประสานงานกับ ปตท. ขอให้เก็บรักษาพื้นที่และการติดตั้งหัว
ปั๊มหรือห้องขายไว้ตามเดิม โดยทางกลุ่มเป็นผู้จัดหาวัตถุดิบมาใส่ไว้ใน
พิพิธภัณฑ์ส่วนหนึ่งหาจากนักสะสมของเก่าในไค้กไทยดอตคอม

ปั๊มน้ำมันสามทหารในจังหวัดลำพูนนั้น เปิดให้บริการในปีพุทธศักราช
2503 โดยตั้งอยู่เลขที่ 499 ถนนอินทวยยศ ก่อนจะถึงสี่แยกประตูสี่ ใช้ชื่อว่า
บริษัทลำพูนจังหวัดพาณิชย์ จำกัด และต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นสถานบริการ
"ประสิทธิ์บริการ" ซึ่งเป็นตัวแทนจำหน่ายน้ำมันองค์การเชื้อเพลิง
กระทรวงกลาโหม ปั๊มน้ำมันสามทหารนั้น บริหารโดยนายสาย ชูสกุล ใน
ตำแหน่งผู้จัดการปั๊มน้ำมัน ซึ่งก่อนนั้น นายสาย ชูสกุลเป็นผู้จัดการบริษัท
ลำพูนจังหวัดพาณิชย์ จำกัด ซึ่งเป็นของรัฐบาล เช่นเดียวกับปั๊มน้ำมันสาม
ทหาร

การให้บริการเติมน้ำมันจากปั๊มสามทหารในจังหวัดลำพูนนั้น รถที่มา
ใช้บริการยังมีไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่จะเป็นรถยนต์ของหน่วยงานราชการ
ต่าง ๆ ในจังหวัดลำพูน และมีรถยนต์มาใช้บริการเพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา
โดยเฉพาะรถโดยสารที่ให้บริการจากตัวเมืองไปยังอำเภอลี่ บ้านโฮ้ง ป่าซาง
บ้านทา รวมไปถึงรถที่จะไปเชียงใหม่

ปั๊มน้ำมันสามทหารจังหวัดลำพูนให้บริการจนถึงปีพุทธศักราช 2520
ได้เลิกกิจการลง และในปัจจุบันสถานบริการปั๊มน้ำมันสามทหาร ยังคงสภาพ
อาคารที่โดดเด่นเหมือนในอดีตไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ปั๊มน้ำมันสามทหารใน
จังหวัดลำพูนนั้น เป็นปั๊มน้ำมันที่ยังคงเหลืออยู่ทีเดียวในประเทศไทย เพียงแต่
ไม่ได้ให้บริการเติมน้ำมันเท่านั้น

พิพิธภัณฑ์ปั๊มสามทหารตั้งอยู่สี่แยกประตูสี่ สวนคุณธรรมสมาน
สามัคคี อำเภอเมือง ลำพูน การจัดแสดงประกอบด้วย

(1) ห้องคำที่เป็นห้องที่ล้อมรอบด้วยกระจุกไสบานใหญ่ ผู้ชมสามารถ
ชมวัตถุจัดแสดงได้จากด้านนอก สิ่งจัดแสดงประกอบด้วยป้ายร้านขนาดต่าง ๆ
โดยมีตราหรือโลโก้ที่เป็นพื้นสีเหลืองและภาพทหารสามเหล่าทัพ นอกจากนี้มี

หนังสือวารสารสามทหารในช่วงเวลาต่างๆ กัน หนังสือคู่มือ “น้ำมันสามทหาร เพื่อราชการและประชาชน” และตัวอย่างบรรจุภัณฑ์ เช่น น้ำมันเครื่อง หัวน้ำมันเครื่อง น้ำมันเติมหม้อน้ำ รวมถึงภาพเก่าที่จัดแสดงลักษณะการให้บริการในอดีต

(2) ส่วนที่เป็นหัวปั๊มจ่ายน้ำมัน ด้านหลังอาคารมีห้องเล็กๆ แต่ผู้ชมไม่สามารถเข้าไปได้ หากดูจากภายนอกจะเป็นประวัติย่อของพิพิธภัณฑ์ “หอประวัติปิโตรเลียม” มีคำบรรยายที่กล่าวถึงที่มาของการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย

2 แหล่งปลูกฝังอุดมการณ์รักท้องถิ่น

พิพิธภัณฑ์ชุมชนเมืองลำพูน เป็นพื้นที่หน้าหมู่บ้านของคนลำพูน โดยเฉพาะเด็กๆ เยาวชนมักจะมาใช้สถานที่แห่งนี้พบปะ ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น ลานของเล่นพื้นบ้านเมืองลำพูน ตัดจ้อแบ่งตุงปีใหม่เมืองหละปุ่น ร่วมรณรงค์ ขับ-ช้อนมอเตอร์ไซด์ เปิดไฟใส่หมวกกันน็อก-ล็อกสายรัดคาง ปั่นจักรยาน ร่วมงานประเพณีรดน้ำดำหัวผู้ครูบาศรีวิชัย ที่วัดจามเทวี ลานวัฒนธรรมดนตรีพื้นเมืองหละปุ่น

พี่ไธค์ได้ทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” พยายามปลูกฝังเด็กเยาวชนให้มีจิตสำนึกรักบ้านเกิด รักท้องถิ่น อุดมการณ์ และแนวทางที่นำมาใช้เป็นหลักในการทำงานกับเยาวชนของพี่ไธค์ คือ ภูมิปัญญา ฅญา หรือความรู้ของคนเฒ่าคนแก่ที่ได้สืบทอดกันมา เช่น หินเกิดกับท่า พี่รู้สองน้องรู้หนึ่ง มาเป็นกุศโลบายสอนน้องๆ

สิ่งหนึ่งที่พี่ไธค์พูดถึงคือ อุดมการณ์ “กลุ่มหนุ่มสาว” กลุ่มหนุ่มสาวในอดีต จะมารวมกลุ่มกันด้วยใจ เสียสละเวลา เงินทองมาร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะงานวัฒนธรรมท้องถิ่นจะเห็นพลังของกลุ่มหนุ่มสาว ใน

ลักษณะของ “จิตอาสา” พี่ไอค์ได้เปรียบเทียบกับกลุ่มบอยสเก๊าท์ ในประเทศญี่ปุ่น ที่มีสมาชิกกลุ่มตั้งแต่อายุน้อยจนถึงอายุ 70 ก็ยังไปโบกรถให้ คือเป็นจิตอาสา คือไปโบกรถให้เด็ก ๆ ไปโรงเรียนข้ามถนน

การใช้ภาพเก่าที่ถ่ายกิจกรรมของพ่อแม่ที่เคยทำในชุมชนเอามาพูดคุย บางครั้งได้กลับไปถามพ่อแม่ เขาก็ได้คำตอบขึ้นมาเหมือนกัน พ่อเขาบอกว่าเสียค่าสมัคร 20 บาท เขาก็พูดคุยกัน พ่อแม่เขาก็รู้จักกันในกลุ่มหนุ่มสาว มีหน้าที่ทำงานอะไรบ้าง เป็นลักษณะที่ว่าไม่ได้เอาเงินมาเป็นที่ตั้ง คิดงานก่อน คิดว่าจะเอาเงินมาจากไหน ซึ่งตรงนี้ได้เน้นกับเด็กเยาวชนที่ทำงานด้วยกันตลอดเวลา เหมือนกับการทำงานทุกวันนี้ ให้คิดเรื่องงาน ไม่ต้องวิตกเรื่องจะเอาเงินจากที่ไหนมาทำงาน

“ทุกวันนี้ผมเชื่อในทฤษฎีของกลุ่มหนุ่มสาว มันอาจจะเป็นเพราะผมได้เห็นภาพถ่ายหลาย ๆ อย่างเห็นการทำงาน เวลาอย่างสถาบันอย่างคุณนพพร เขาไปจัดเวทีตามบ้าน กับกลุ่มชาวบ้านทั่วไป ผมก็จะชอบจัดประกวดรูปเก่าหรือเอารูปเก่ามาอวดกันบ้างและให้เขาลองเล่าวิถีชีวิต ผมซึมซับเรื่องความดีงามของกลุ่มหนุ่มสาวในสมัยก่อน มันทำให้ผมยังเชื่อมั่นในเรื่องกลุ่มหนุ่มสาว

ผมจะพูดคุยกับเด็ก อย่างเด็กนักเรียนจะเรียนรู้ไปกับผม อย่างเวลาผมไปร่วมงาน เขาก็ไปช่วยผมจัดบอร์ด เขาก็จะได้ประสบการณ์จากเวทีที่เขาพูดคุยกัน ถึงกลุ่มหนุ่มสาวว่า แต่ก่อนเขาต้องเสียค่าสมัครก่อน เขาเสียสละอย่างนี้ละ มีงานที่จะทำกันก็ต้องหาเงินกัน เขาจัดขันโตกบ้าง ทำอะไรต่าง ๆ บ้าง ก็เริ่มซึมซับตรงนั้นว่า เออมันไม่ใช่ ไปเขียนขอโครงการนั้นโครงการนี้ ว่ามันไม่ใช่เลยต้องหาเอง ทำอะไรเอง ประจวบเหมาะว่าเด็กเข้าไปถือกล่อง ถือกล่องแล้วก็หาเงินกันเอง

ส่วนหนึ่งเด็กก็ไปประสบเอง อย่างกรณีว่าคนที่เขาเอาเงินใส่ เขาก็ไม่มีเงินใช้กับการช่วยเหลือ เขาก็จะรู้กันพอเราไปหาหลาย ๆ ที่แล้วเราก็จะเห็นเด็กเริ่มวิเคราะห์เองได้ แล้วเด็กก็จะมาพูดคุยกัน อย่างเด็กพวกเวสบ้า เขาก็จะพูดกับกลุ่มหนุ่มสาวเป็นวรรคเป็นเวร ก็เป็นเรื่องของเขา บางคนก็กลับไปพูดคุยกับพ่อแม่เหมือนกันว่ากลุ่มหนุ่มสาวรุ่นพ่อแม่เป็นอย่างไร ภายในกลุ่มนะ จากเมื่อก่อนไม่เคยรู้ระบบของกลุ่มหนุ่มสาวเลย

เด็กมาพูดแลกเปลี่ยนกัน ว่ากลุ่มหนุ่มสาวมันไม่มีวันหมดอายุใหม่ คือเป็นไปตลอดใหม่ เป็นแค่แนวคิดที่พูดกัน ก็คงจะสร้างกันในเฉพาะกลุ่มหนุ่มสาว กลุ่มของพวกเรา อย่างเวสบ้า จำขี้มด ของเล่นเก่าผาได้ ตั้งใจว่ากลุ่มหนุ่มสาวของพวกเรานั้นจะไม่หมดอายุ ฟอกับลูกอาจจะเป็นกลุ่มหนุ่มสาวด้วยกันก็ได้ ก็พูดคุยกับเขา เพื่อให้องค์กรอยู่ด้วยกันได้ตลอดรอดฝั่ง”

ความเป็นกลุ่มหนุ่มสาวได้ลดลงจากการที่มีกรม กองต่าง ๆ นำการพัฒนาเข้ามาในชุมชน ตั้งกลุ่มหลายต่อหลายกลุ่มขึ้นมา ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเกษตร กลุ่มอาชีพต่างๆ ทำให้อุดมการณ์ของความเป็นกลุ่มหนุ่มสาวในหลายชุมชนค่อยๆ เสื่อมลง จากการที่มีใจอาสาที่จะไปช่วยเหลือผู้อื่นหรือช่วยเหลือกันเองในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียง กลับมาเป็นฝ่ายรอรับการพัฒนาจากรัฐ รอรับงบประมาณที่จะนำมาทำกิจกรรม

อย่างไรก็ตามก็มีหลาย ๆ ชุมชนในภาคเหนือ ความเป็นกลุ่มหนุ่มสาวยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในงานบุญประเพณีของชุมชน เช่น ประเพณีปอยหลวงหรืองานทำบุญใหญ่เฉลิมฉลอง ประเพณีสลากภัตร ที่ทางเหนือเรียกว่า กินข้าวสลาก จะมีกลุ่มหนุ่มสาวจากหมู่บ้านต่างๆ มาพ้อนแห่ครัวตาน (เครื่องไทยทาน) ที่จะไปยังวัดที่เป็นเจ้าภาพ ส่วนวัดเจ้าภาพก็จะมีกลุ่มหนุ่มสาวมาช่วยกันทำอาหาร ดูแลแขกที่มาเยี่ยม เสิร์ฟน้ำและอาหาร กลุ่มหนุ่มสาวเหล่านี้บางคนก็แต่งงานแล้วด้วย

การเชื่อมั่นในอุดมการณ์ของกลุ่มหนุ่มสาว จากที่เคยมีประสบการณ์ร่วมตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ การบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน และภาพเก่าที่แสดงให้เห็นถึงการทำกิจกรรมด้านต่างๆ ของกลุ่มหนุ่มสาวที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา ที่เรียกว่า **หัววัด** ซึ่งมีกลุ่มหนุ่มสาวมาเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการทำงาน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้ดำรงอยู่ได้โดยอาศัยความเชื่อ วัฒนธรรม จิตวิญญาณ ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

“ผมเชื่อในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงโดยการเอาวิถีของกลุ่มหนุ่มสาวมาใช้สังคมของเยาวชน ในแต่ละพื้นที่เท่านั้น ซึ่งไม่รู้เหมือนกันว่าปีหน้าปีถัดไปมันอาจจะล้มไปโดยที่ทำไมเข้มแข็งเหมือนแต่ก่อนก็ได้ อาจจะเข้าใจผิดมาโดยตลอดว่าสามารถฟื้นขึ้นมาได้ แก่ปัญหา ปลดล็คตรงที่ว่ายังเป็นกลุ่มหนุ่มสาวได้ตลอดไปเหมือนบอยสเก๊าท์ ไม่ใช่ว่าหมดไปพร้อมกับการทำงาน พอแต่งงานเสร็จก็ ไปอยู่กับกลุ่มของแม่บ้าน ผมมองอย่างนี้ ก็เลยคิดว่าคงจะรับใช้ได้อยู่บ้าง”

ปัจจุบันนี้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติลำพูนได้กลายเป็นพื้นที่สร้างสรรค์ของเยาวชนกลุ่มต่างๆ ในเมืองลำพูน โดยพีไอค และกลุ่มหริภุญชัยคลับได้พยายามที่จะชักชวนน้องๆ รุ่นใหม่ น้องกลุ่มต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่นี้รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคม เพื่อปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่เหล่านี้เกิดจิตสำนึกจิตอาสา เช่น กลุ่มที่เรียนเปียโน กลุ่มคริสต์จักร กลุ่ม YMCA กลุ่มเด็กสภาน้อย กลุ่มเด็กสามล้อ แล้วยังมีกลุ่มเด็กที่น่าสนใจอีกหลายกลุ่มเช่น เด็กเต้นบ๊อบบอย เด็กช่างทรงซึ่งเป็นกลุ่มกระเทยน้อย ต้องการแสดงออกให้เห็นถึงความสามารถของเขา เพื่อให้สังคมเกิดการยอมรับชีวิตของเขาที่เป็นอยู่ผ่านการเป็นช่างทรงเจ้าแม่จามเทวี เด็กกลุ่มเหล่านี้ต้องการสร้างพื้นที่ของตนเองให้คนอื่นยอมรับ

“เด็กก็จะมาร่วมงานเรา เล่นเปียโนตามที่เราขอเขาไปว่า ตรงนั้นตรงนี้พยายามปรับปรุงแนวคิดเขาว่าไม่ใช่เล่นเพื่อตัวเอง พยายามเล่นเพื่อสังคม ตามงานศพ งานบวช ฟรี แล้วมีกลุ่มเด็กโรงเรียนเริ่มรู้จักตรงนี้ รู้ว่าตรงนี้เป็นอย่างไร ช่วงหลังมีลักษณะกลุ่ม ในภาคการศึกษาเข้ามา ที่เราไปพูดกันต้องการเอาโล่เขาเข้ามา เขาก็ถามว่า มีกิจกรรมให้เขาทำอะไร สนใจเริ่มสามล้อ

รถถีบ เรื่องของเล่นพื้นบ้านก็มีกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเมื่อวานมาเรียน 20 กว่าคน เราก็ปรับแนวคิดของเขาว่าทำไปแล้วจะต้องทำประโยชน์อะไรกับสังคม”

กลุ่มที่ทำเรื่องการปั่น สืบสานการปั่น ปั่นดิน ปั่นอะไรต่าง ๆ จะมีกลุ่มหนึ่ง สล่าน้อย แล้วก็พูดคุยก็น้อย แล้วก็มันยังประเด็นแนวคิดเด็กยังไม่ชัด เราก็ไม่ได้นั่งนอนใจเราก็ดูเขาอย่างวัน 12 เราก็จะไปปั่นพระรอดอีก สืบสานแต่เราก็มองไม่รู้ทางสืบสานไปเพราะอะไรเขายังตอบในวงกว้างๆ เหมือนกลุ่มอื่นๆ ไม่ได้ แต่เราก็รอดูเขาเกิด เพราะว่าในกระบวนการระหว่างทางเรื่อย ๆ เราอาจจะเห็นเด็กก็มีแนวคิดมีคำตอบ มีเป้าหมายของเขา ตอนนั้นก็ประมาณนี้ ตอนนี้อยู่แลเด็กอยู่ ทำมาได้ 1 ปี ก็ยังไม่มีข้อมูลทั้งหมด อาจจะยังมีการปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ แต่อันไหนแข็งแรงแล้วก็พยายามบอกให้ช่วยเหลือกลุ่มอื่นเหมือนกัน อย่างตอนนี้บ้านจำขี้มด กับหริภุญชัย Club ถือว่าเขามีทิศทางที่ชัดเจนแล้ว ทิศทางที่ชัดเจน เราก็บอกว่าช่วยกลุ่มอื่นด้วยครับ”

กลุ่มเด็กสามล้อ เป็นอีกรุ่นที่น่าสนใจ เป็นเด็กโรงเรียนจักรคำคณาธร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตอนแรกเริ่มเด็กรวบรวมข้อมูลสามล้อในลำพูนก่อนว่าสภาพเป็นอย่างไร แล้วนำเสนอว่ากลุ่มสามล้อในลำพูนเป็นกลุ่มที่ไม่ได้ทำลายสังคมลำพูน เพราะไม่ได้สร้างมลพิษ เขาก็อยากตอบแทนความดีสามล้อเหล่านี้ อีกอย่างหนึ่งก็คือ เคยมีคนพูดว่าสามล้อเหล่านี้แต่งตัวไม่ดี สกปรก ไม่น่าเชิดชู ในสังคมลำพูน แต่ชาวบ้านก็ยังใช้สามล้อกันอยู่ เด็กกลุ่มนี้พยายามหาค้นหาความดีของสามล้อ ไม่ว่าจะเป็นการรับ – ส่งนักเรียน รับ-ส่งแม่ค้าตอนเช้า การมีความเอื้ออาทรกัน นำไปสู่การช่วยเหลือสามล้อโดยทำเว็บไซต์ ใครจะท่องเที่ยวโดยสามล้อ ก็ติดต่อผ่านเขา มีสามล้อในโครงการประมาณ 10 คัน ใช้การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตเป็นหลัก

ทุกวันนี้ก็ถามสามล้อว่าเด็กเหล่านี้เป็นอย่างไร เขาก็บอกว่าดี เด็กมีความจริงใจกับงาน มากกว่านักการเมือง เพราะแต่ก่อนเวลาเลือกนั้ เขาจะให้คั่นละ 200 เอาป้ายมาติด หรือเขาจัดเมืองทองเที่ยวเขาจัดงานเป็นโครงการบ้งหน้าเฉย ๆ แล้วเอาป้ายไปติด มันก็มีความรู้สึกไม่ดีกับหน่วยงานหรือบุคคลบางบุคคล แต่กับเด็กเอง เขาก็มองว่าเด็กมีความจริงใจแต่เราก็บอกว่าจะต้องดูกันไปเรื่อย ๆ เราก็เป็นห่วงเขาเหมือนกันว่าต่อไปเขาจะวางโครงสร้างเขาอย่างไร เขาจะให้คนรุ่นหลังเป็นอย่างไร เขาพยายามทำให้เป็นกลุ่มหรือชมรมให้ได้ ก็ได้แลกเปลี่ยนเขาอยู่กับเด็กกลุ่มนี้ครับ

3 ตัวอย่างของพี่เลี้ยงนักปฏิบัติ

พี่ไค์ได้เชื่อมโยงและปลูกฝังอุดมการณ์นี้แก่เยาวชนกลุ่มต่างๆ ที่อยู่ในเมือง ได้เรียนรู้ถึงความเสียสละ ทำงานช่วยเหลือชุมชน ช่วยเหลือวัดวาอาราม ทำนุบำรุงพุทธศาสนา นำไปสู่ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชนต่างๆ โดยที่ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน มากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม ที่คนสมัยนี้เรียกว่า “จิตอาสา” หรือ “อาสาสมัคร”

ถ้าจะสรุปให้เห็นอุดมการณ์ทำงานของรุ่นใหญ่อย่างพี่ไค์ ก็ได้นำหลักการจัดการความรู้มาผสมผสานกับวิถีที่ดั้งเดิมของคนรุ่นพ่อ รุ่นแม่ วิถีของบรรพบุรุษของเชื่อมโยงกับเยาวชนคนรุ่นใหม่

1. **รู้เขา รู้เรา** โดยจะต้องรู้ว่าในจังหวัดลำพูนมีใครทำอะไร ที่ไหน บ้าง เป็นการเช็คสต็อกกลุ่มเพื่อนที่ทำงานเกี่ยวกับเยาวชน ใครทำงานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ใครทำงานเกี่ยวกับยาเสพติด

2. **รู้สถานการณ์** ในจังหวัดลำพูน ตอนนี้ประเด็นหลักคือ ภัยจาก นิคมอุตสาหกรรมลำพูน ปัญหาน้ำท่วมเน่าเสีย ต้องเรียนรู้จากปัญหาของ ชุมชน มองปัญหาแต่ละพื้นที่ แล้วมานั่งคุยกัน จะแก้ไขปัญหายังไง แล้วใคร มีความรู้ ความสามารถ ศักยภาพในด้านไหนก็ทำงานในส่วนของตนเอง แต่ มาร่วมกันคิดหาทางออก ในรูปแบบของ“ร่วมกันคิด แยกกันทำ”

3. ใช้เครื่องมือ **การปลูกฝังอุดมการณ์ ปลูกจิตสำนึกท้องถิ่น นิยม** ให้เยาวชนรักบ้านเกิด รักท้องถิ่น เป็นเครื่องมือที่ใช้ตอนนี้ เพราะ อุดมการณ์นี้จะติดตัวไปตลอด แต่ก่อนกลุ่มหนุ่มสาวรุ่นพ่อ รุ่นแม่จะมี อุดมการณ์ความเสียสละ ทำประโยชน์เพื่อสังคม ไม่ใช่เงินเป็นตัวนำ

4. ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ระบบ**“หัววัด”** ทาง ภาคเหนือจะมีระบบหัววัดซึ่งเป็นการเอามือ เอาแรงกันช่วยกันของชาวบ้าน เมื่อมีงานบุญ งานประเพณีท้องถิ่น รวมทั้งสุภาพชนพื้นบ้าน เช่น ฟี่สอง น่องรู้ หนึ่ง หินเกิดกับท่า ซึ่งเป็นคำเก่าเป็นมาเป็นอุดมการณ์นี้ปลูกฝังให้เยาวชนแต่ละกลุ่ม ได้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ใช้ความรู้ ความสามารถ จุดแข็งของแต่ละกลุ่มมาช่วยกันในการทำงานเพื่อสังคม เพื่อชุมชน

5. **สร้างระบบสวัสดิการสาธารณะ** เป็นการสร้างความยั่งยืนใน ดำรงชีวิต มากกว่าการสงเคราะห์ หรือการบริจาคสิ่งของ แต่จะต้องสร้างระบบ สวัสดิการชุมชน การพึ่งพาอาศัยกันในด้านอาหารพื้นบ้าน รวมทั้งการไปเยี่ยม การให้กำลังใจกันระหว่างกลุ่มก็เช่นกัน จะต้องสร้างให้เกิดอย่างเป็นธรรมชาติ

ปัจจุบันองค์กรแหล่งทุนหลายแห่ง ที่ทำงานกับเด็กเยาวชน หรือ แม้กระทั่งกลุ่มอื่น ได้สร้างวัฒนธรรมการให้ค่าตอบแทน การเขียนโครงการ ทำให้เด็กติดเงื่อนไขเรื่องเงิน จะเอาเงินที่ไหนทำงานเป็นเรื่องที่คิดกันจนเป็น นิสัย มากกว่าการจัดการในเรื่องของการช่วยเหลือสังคมโดยรวม เช่น กลุ่มหรื ภูญชัยคลับชวนน้องๆ ทำกิจกรรม โดยบอกว่าไม่ต้องเป็นห่วงเรื่องเงิน พี่จะ ช่วยได้เล็กน้อย แต่ไม่ได้หมายความว่าช่วยได้ทั้งหมด น้อง ๆ จะต้องหามา รวมกัน ช่วยเหลือกันด้านแรงงาน การประสานงาน ฯลฯ

ต่อไปได้ก็จะเริ่มหาเงินเอง นำไปสู่การทำงานด้วยใจ ด้วยจิตอาสา
อย่างสร้างเรื่องเงินมาเป็นเงื่อนไขในการทำงานของเยาวชน

ท้ายสุดผู้เขียนขอยกข้อเขียน“คนดีวันละคน : นเรนทร์ ปัญญาญ”
ของนายแพทย์วิจารณ์ พานิช กรรมการมูลนิธิสยามกัมมาจล ที่ท่านได้เขียนถึง
พีโอ๊ค เมื่อตอนเข้าร่วมงานตลาดนัดความรู้ไว้ในบล็อกโกทูโน

วันที่ 15 ม.ค. 52 ผมไปร่วมงาน “พลังเยาวชน...พลิกพื้นชุมชน
ท้องถิ่น : เวทีแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อการขับเคลื่อนงานเด็ก เยาวชน” จัดโดย
สรส., ธนาคารไทยพาณิชย์ และมูลนิธิสยามกัมมาจล ที่ศูนย์ฝึกอบรมงาน
อภิบาล บ้านผู้หว่าน ได้ไปพบ “คนดีเพื่อชุมชน” จึงนำมาเผยแพร่

คุณนเรนทร์ หรือ “พีโอ๊ค” เป็นทั้ง “ผู้ปฏิบัติ” และเป็นพี่เลี้ยง ให้แก่
เยาวชนจิตอาสา แห่งเมืองหริภุญชัย หรือจังหวัดลำพูน พีโอ๊ค เป็นนักทำ
จดหมายข่าว “หมายเหตุหริภุญชัย” เป็นนักจดหมายเหตุ พิพิธภัณฑ์ชุมชน
เมือง จังหวัดลำพูน เป็นนักประวัติศาสตร์จังหวัดลำพูนผ่านการประกวดภาพ
เก่า เป็นนักปลูกฝังอุดมการณ์รักบ้านเกิดให้แก่น้องๆ นักกิจกรรมในจังหวัด
ลำพูน เป็นพี่เลี้ยงให้แก่หริภุญชัยคลับ กลุ่มหนุ่มสาวในเมือง ทำงาน

เชื่อมโยงกับเยาวชนบ้านจำขี้มด ซึ่งเป็นกลุ่มในชนบท ของจังหวัด ลำพูน ร่วมกันทำงานอาสาเพื่อสังคม ในหลากหลายกิจกรรม

ผมได้แนะนำ มูลนิธิสยามกัมมาจล ให้สนับสนุนคุณไฉ่ค โดยเชื่อมโยง ให้ รศ. สายันต์ ไพเราะชญจิตรไปเยี่ยมพิพิธภัณฑ์ชุมชนเมือง จังหวัด ลำพูน และให้คำแนะนำวิธีทำพิพิธภัณฑ์ชุมชนให้มีชีวิต และอาจเชิญ รศ. ศรีศักร วัลลิโภดม ไปเยี่ยมและพูดคุยกับเทศบาลเพื่อร่วมมือกันสร้าง พิพิธภัณฑ์ชุมชนที่เป็นของชุมชนอย่างแท้จริง

วิจารณ์ พาณิช

18 ม.ค. 52

